

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/wydawnictwo/ksiazki/12415,Agentura-w-akcji.html>
27.02.2026, 03:46

Agentura w akcji

W tomie tym postanowiono rzucić nieco światła na agenturalną współpracę z komunistycznym aparatem represji. Prezentowane artykuły, publikowane w różnych czasopismach – choć przede wszystkim w „Dzienniku Polskim” w serii „Krakowski Oddział IPN i Dziennik Polski przypominają” – ukazują rozmaite problemy związane ze współpracą z bezpieczeństwem. W pierwszych tekstach prezentowane są wybrane sylwetki funkcjonariuszy UB-SB, a więc tych osób, które agenturę typowały do werbunku, pozyskiwały, a później wyznaczały jej zadania (Szefowie tarnowskiej bezpieki, Zakopiańska bezpieka, Twarze sądeckiej bezpieki, Bracia esbecy). W dalszej kolejności przedstawiono kategorie osobowych źródeł informacji – czyli różne formy współpracy z resortem (Agenci komunistycznej bezpieki), by przejść do omówienia specyficznej metody werbunku, jaką było pozyskanie stopniowe (Metoda stopniowego werbunku duchownych). W zbiorze chciano ukazać złożoność problemu współpracy. Omówione zostały więc mechanizmy psychicznego wiązania konfidentów z aparatem represji, w konsekwencji, którego początkowa niechęć przeradzała się w lojalną pomoc dla SB (Anatomia zdrady, Podśluch w redakcji). Jednocześnie przedstawiono bardziej skomplikowane przypadki relacji tajnych współpracowników z funkcjonariuszami SB (W sieci bezpieki. Przypadek jednego informatora), a także możliwości obrony przed zaangażowaniem się w długotrwałą współpracę (SB – haki – możliwości obrony, Pozorowana współpraca). Wreszcie zaprezentowano przykłady zdrady i w pełni lojalnej współpracy z SB (TW „Ketman” i jego operacyjne BHP, „Monika” czyli „nieprzerwany dopływ informacji”). Ukazaniu działalności agenturalnej w szerszym spojrzeniu poświęcono artykuły dotyczące „Solidarności” oraz uczelni wyższych (Sprawa Zawady i inne, Uniwersytety pod lupą). Dla dopełnienia obrazu opisano kwestie wynagrodzeń pobieranych przez agenturę komunistycznego aparatu represji (Trochę strachu za duże pieniądze). W związku z powracającym w debacie publicznej nieuzasadnionym podejrzeniem, że za osobowe źródła informacji bezpieczeństwa uznać mogła dowolną osobę, z którą rozmawiała, w osobnym tekście przedstawiono problem tzw. rozmów operacyjnych (Pogawędki z esbekiem). Tom zamyka blok tekstów ukazujących problemy z agenturalną przeszłością z perspektywy dnia dzisiejszego – a więc podsumowujące taktyki obrony przyjmowane przez osoby, które w czasach PRL-u z bezpieczeństwem współpracowały, oraz omawiające podstawowe fałszywe tezy, które stawia się w dyskusji nad komunistyczną agenturą (Józef Oleksy i zagadka AWO, Współpraca? – Normalna sprawa; Problemy z historią najnowszą, czyli o spuściźnie po komunistycznej bezpiece).
